

mensen leren van mensen

een essay

Bart Bleijerveld

“De school zou het kind niet alleen kennis bijbrengen maar ook doen inzien dat kennis niet het uiteindelijke doel van het leven is; dat het noodzakelijk is gevoel te hebben voor bomen, voor schoonheid, en te weten wat het betekent om liefde te voelen en vriendelijk en edelmoedig te zijn.

Hoe zouden jullie dat aanpakken?

Ik denk dat het om te beginnen nodig zal zijn dat enkele mensen dit gevoel kennen en dat zij door hun geestdrift, hun inzicht, hun vermogen daartoe, niet alleen kennis zouden bijbrengen maar ook het vermogen om over de heuvels van het eigen wereldje te kijken.”

J. Krisnamurti: “Over Opvoeding” blz. 113, derde druk, 1989, Ank Hermes bv. Deventer

WOORDEN

In sommige culturen
is het een raar idee
dat je de aarde,
de lucht,
of het water kan bezitten.

In onze cultuur
schijn je zelfs woorden
te kunnen bezitten.

Ik vind dat een raar idee.

Ik hoop dat je deze woorden niet bekijkt
alsof het mijn woorden zijn.
Ik hoop dat je deze woorden bekijkt
alsof het jouw woorden zouden kunnen worden.

Dit zijn mijn woorden niet
dus het is niet aan mij om
het geheel of gedeeltelijk overnemen
van deze woorden
te verbieden
of toe te staan.
Ik kan het alleen maar toejuichen.

Bart Bleijerveld
mei 1997
Opleiding docentschap literaire vorming
Faculteit Theater
Hogeschool voor de Kunsten Utrecht

“Ik wil dat die kinderen leren, omdat leren deel uitmaakt van het menselijk bestaan en het kind kan nu eenmaal uitsluitend leren als het nergens bang voor is. Ik moet het kind zodanig lesgeven, dat het zonder angst leert, en dat betekent dat het gevoel dat ik het kind ergens aan wil laten deelhebben, heel krachtig van me uit moet stralen. Kennen jullie dat innerlijke gevoel, van een ander in iets te willen laten delen? Dat schijnt hiervoor de juiste geestesgesteldheid te zijn. Weten jullie wat daarin besloten ligt?”

De feitelijke situatie is dat ik meer weet en het kind minder en dat ik het gevoel heb, dat het kind dingen leren moet en de mogelijkheid moet hebben deel daaraan te hebben. We zijn dan allebei aan het leren, wat inhoudt dat we gezamenlijk iets ervaren, iets beleven. Dan staan het kind en ikzelf al met elkaar in communicatie. En zodra ik eenmaal de juiste verhouding of communicatie tussen ons beiden geschapen heb, zal hij ook leren, eenvoudig omdat hij vertrouwen in me heeft.”

J. Krisnamurti: “Over Opvoeding” blz. 170, derde druk, 1989, Ank Hermes bv. Deventer

“Het is noodzakelijk vertrouwen te stellen in de onderdrukten en hun vermogen hun verstand te gebruiken. Wie dit vertrouwen niet heeft zal het niet gelukken de dialoog te beginnen: juister gezegd, hij zal hem afschaffen, samen met reflectie en communicatie, en hij zal zijn toevlucht nemen tot leuzen, communiqués, monologen en instructies.”

Paolo Freire.

(citaat uit Nora van Riet en Harry Wouters “Helpen = Leren”, Assen 1993)

(uitspraken van Paolo Freire, Celestin Freinet, en Peter Petersen in dit essay zijn verder gebaseerd op het boek “Onderwijskundigen van de twintigste eeuw” onder redactie van Q. v.d. Meer en H. Bergman, tweede druk, Wolters-Noordhoff Groningen)

“I think it's always true in principle that when new ideas are in the process of development those who are devoted to them and who are trying to bring them to definition have a very hard time expressing themselves, whereas those who represent some established order have a very easy time because the language patterns which have been worked out fit their ideas, against which the innovators are reacting. And the language the innovators have to use is, therefore, the language of their opponents, so to speak.”

David Hawkins: “The bird in the window”, in “The informed vision, Essays on Learning and Human Nature” Agathon press, New York, 1969.

STRANDBIEB

De afgelopen zomer was ik op vakantie in Turkije.

Aan de oevers van het meer van Egirdir heeft de burgemeester een zandstrand aangelegd om het toerisme te bevorderen.

Op dat strand heeft de gemeente een camping geopend

Hakan houdt de slagboom voor je open.

Mustafa is de Camp Mürdüru, de Camp Director.

Hij heeft een klein kantoortje met een kluis.

Mehmet verhuurt waterfietsen.

Een uur op een waterfiets is net zo duur als een nacht kamperen.

De camping is vol, maar er kan altijd nog een tent bij.

Turkse muziek klinkt uit de meegezeulde stereo's.

Uit de hele provincie Anatolië komen de mensen hier verkoeling zoeken.

En gezelschap.

Tussen het kampwinkeltje,

waar je meloenen kunt kopen voor een gulden,

en het washok,

waar één douche is met warm water,

staan drie tafels in het zand.

Achter die tafels staan,

tegen het buitenhek van de camping aan,

twee boekenkasten.

Aan het hek hangen toeristische posters van Turkije

en van het hek naar een boom is een rood spandoek gespannen.

"Anatolian Kultuphane/Camping Library".

Muharm is de Kultuphane Mürdüru, de Library Director.

Op de camping heeft de provincie Anatolië een bibliotheek geopend.

Apetrots laten Mustafa en Muharm de boekenkast zien.

Turkse boeken, Engelse boeken, een woordenboek, kinderboeken

en op de onderste plank ligt een Tavla (back-gammon) spel.

De provincie Anatolië heeft cultuur hoog in het vaandel staan.

Leesbevordering op lokatie.

Muharm werkt normaal gesproken in een bieb ergens in de provincie.

In de zomer werkt hij 3 weken als bibliotheek directeur op het strand.

Heeft hij toch een soort vakantie.

Één van de tafels heeft hij ingericht als zijn kantoor.

Op de tafel: een naambordje, een asbak, een stempelkussen, een datumstempel

en een pakje kaarten.

Terwijl Hakan de slagboom omhoog houdt,

Mustafa een nieuwe kampeerder inschrijft

en Mehmet naar waterfiets nummer 20 roept dat het half uur om is,

zit Muharm patience te spelen.

Soms kijkt hij even op van zijn spel,

als er iemand de bieb binnenkomt met een pan en een teiltje water.

Aan de tafels van de bibliotheek kun je goed je aardappels schillen.

Je zit er in de schaduw en het zand stuift er niet zo.

Muharm vindt het wel goed zo.

Heeft hij toch een soort vakantie.

Peter Petersen, op wiens werk het Jenaplan-onderwijs is gebaseerd, schrijft in zijn boek "Führungslehre des Unterrichts" (1936):

"Alle vragen over opvoeding beginnen met vragen over de mens: hoe zijn mensen?"

Jan Hesseling was de meester van mijn vijfde klas.

Ik was klaar met mijn opdracht.

Hij kwam aan mijn tafeltje zitten en vertelde deze mop:

Er was Nederlandse boer die een heleboel kuikentjes had.

Hij had geen tijd om een hok voor ze te bouwen.

Hij ging toevallig naar België en zag een Belgische boer aardappels rooien.

Hij vroeg aan die boer wat hij met dat land deed als de aardappels eraf waren.

Niks zei de Belg.

Dan moet u er kippen op houden als de aardappels binnen zijn.

Dan levert die grond nog een keer op.

De Belgische boer kocht alle kuikentjes.

Drie maanden later ging de Nederlandse boer terug om te kijken.

Het aardappelveld lag er leeg bij.

U heeft ze zeker allemaal al verkocht? vroeg hij.

Alle kuikens zijn dood, zei de Belgische boer.

Hoe kan dat nou? vroeg de Nederlandse boer.

De Belgische boer krabte op zijn hoofd en zei:

Ik denk dat ik ze te diep gepoot heb.

NUTTIG MAKEN

De strandbieb is een voorbeeld van een literair vormings project
waarvan duidelijk is
dat het er goed uitziet,
dat het veel geld kost,
dat het leuk bedacht is,
maar waar de mensen anders mee omgaan dat de bedenkers bedoeld hadden.

In Nederland heb ik ook vaak het gevoel
een strandbibliotheek binnen te lopen.
Als ik lesprojecten literaire vorming zie bijvoorbeeld.

Projecten die leuk bedacht zijn,
die er op papier goed uitzien,
maar waar de mensen anders mee om gaan dan de bedenkers bedoeld of verwacht hadden.

De dingen op zich zijn niet nuttig.
Het zijn altijd de mensen die door te handelen de dingen nuttig kunnen maken.

Om dingen te maken die nuttig kunnen worden
moet je dus nadenken over hoe de mensen handelen,
hoe de mensen zijn.

Als je wilt dat mensen kunnen leren van het ding dat je maakt,
moet je nadenken over hoe de mensen leren.
en hoe mensen elkaar helpen leren.

Als ik daarover nadenk
denk ik:
Mensen leren van mensen.

“For Aristotle, to imitate (mimesis) has nothing to do with copying an exterior model. “Mimesis” means rather a “re-creation”. And nature is not the whole of created things but rather the creative principle itself. Thus when Aristotle says that art imitates nature, we must understand that this statement, which can be found in any modern version of the Poetics, is due to bad translation, which in turn stems from a isolated interpretation of that text.

“Art imitates nature” actually means: “Art re-creates the creative principle of created things.” ”

Augusto Boal: “Theatre of the Oppressed.” blz. 1 pluto press London 1979
(vertaald uit het Spaans, oorspronkelijke uitgave 1974)

Geert Koefoed:

“Iemand nadoen is een poging om samen te komen.
Je laat zien dat je bij elkaar wilt horen,
je toont genegenheid door iemand na te doen.
Vooral als je geen andere communicatiemiddelen hebt.”

Bart:

“Voordat mensen van mensen willen leren
moet die genegenheid er eerst zijn.”

“Opvoeden is een kwestie van het goede voorbeeld geven. Toen ik dat boek las, zag mijn dochter mij ongemakkelijk met mijn schouders schurken; ze zag me op mijn lippen bijten; ze zag hoe gretig ik de bladzijden omsloeg; ze hoorde me wanhopig zuchten; ze zag mijn tenen wriemelen in mijn schoenen; ze zag me een paak keer hikkend van de lach uit mijn stoel glijden. Kijk zo zou ik elke dag wel willen opvoeden.”

Henk van Setten in de Volkskrant.

Overgenomen uit de festivalkrant van het kunstjuniorfestival 1997 in Den Bosch
(uitgegeven door het LOKV)

NADOEN

Mijn moeder vertelt graag het verhaal dat ik mijn vader nadeed.
Ik was vier jaar.
Mijn vader had pijn in zijn rug.
De pijn was zo erg dat hij niet goed kon lopen.
Ik heb toen drie dagen met een kromme rug gelopen
en ik deed alsof ik de trap niet op kon komen.

Mensen leren van mensen.
We leren van onze ouders,
van mensen op straat,
van mensen op tv,
van mensen op school.
We leren van ze door te kijken naar wat ze doen,
te luisteren naar wat ze zeggen,
door dingen samen met ze te doen
en door dingen na te doen.
We kijken af hoe andere mensen omgaan met elkaar.
We praten na wat andere mensen tegen elkaar zeggen.
We wisselen recepten en breipatronen uit.
We raden elkaar boeken aan die je moet lezen.
We wijzen elkaar op aanbiedingen in de supermarkt.
We vragen elkaar de kortste weg naar Zuid Frankrijk.

Ik deed de zere rug van mijn vader na.
Ik weet niet wat ik daarvan leerde.
Misschien leerde ik alleen maar nadoen.

Nadoen,
zelf iets doen op jouw manier
wat je eerst iemand anders hebt zien doen.

Mensen leren van mensen.
Van alle mensen.
Op allerlei manieren.

Meester van Loon had een raar loopje als hij op het schoolplein liep.
In plaats van zijn ene voet voor de andere voet te zetten,
zette hij de ene voet naast de andere voet.
Als we met de klas naar de gymzaal liepen,
probeerden wij op die manier te lopen.
Dat mocht nooit van meester van Loon.

“Op 25 februari 1980 werd Roland Barthes, op dat moment het boegbeeld van de Franse semiologie, in het Parijse Quartier Latin door een bestelauto aangereden. Hij overleed vier weken later.”

Flaptekst bij: “Roland Barthes, een biografie” geschreven door Louis-Jean Calvet, Van Gennep Amsterdam 1992.

Paulo Freire:

Mens worden gebeurt in praxis en deze praxis kent een moment van actie, waarin de werkelijkheid wordt getransformeerd, en een moment van reflectie waarin de actie wordt geobjectiveerd en ter kennis komt.

OVERDRAGEN

Overdracht speelt zich af tussen mensen.
Het is dus niet zo dat n van die mensen iets kan overdragen.
n van die mensen kan wat aandragen en een ander kan dat aannemen.
Dat wat aangedragen n aangenomen is, is overgedragen.
Er is dus pas overdracht als er iemand is die overneemt.
Het is degene die overneemt die bepaalt wat er is overgedragen.

Roland Barthes schreef in het artikel "de dood van de auteur":
"De eenheid van een tekst is niet gelegen in zijn oorsprong maar in zijn bestemming".
Dat artikel gaat over lezen en schrijven.
Barthes schrijft dat het niet de schrijver is die *de* betekenis in een tekst stopt,
maar dat het de lezer is die *een* betekenis uit de tekst haalt.
Dit betekent voor een schrijver niet dat hij nu "zomaar" wat kan opschrijven.
Dit betekent voor een schrijver dat hij zich bewust moet zijn dat de woorden, zinnen,
verhalen die hij schrijft ergens in een ander hoofd hun plaats pas vinden.
Dit betekent dat een schrijver zich bewust moet worden van de woorden, de zinnen en de
verhalen, als op zichzelf staande gegevens.
Dat als hij schrijft:
"meneer de president, welterusten, slaap maar lekker in je mooie witte huis",
er in taal alleen maar staat dat die president een mooi wit huis heeft.
En dat ik dan denk aan het witte huis bij ons in de straat.
En niet aan het Witte Huis in Washington D.C., in de U.S.A.

De eenheid van een les is niet gelegen in zijn oorsprong maar in zijn bestemming.

Als het degene die iets aanneemt is die bepaalt wat er wordt overgedragen,
betekent dat voor degene die iets aandraagt dat hij zich bewust moet worden van datgene
wat hij aandraagt.
Als het de leerling is die bepaalt wat hij leert,
betekent dat voor de leraar dat die zich bewust moet worden van wat hij de leerling
aanbiedt.

Bewust worden van wat je aandraagt begint bij het besef dat je aandraagt.
Mijn vader besepte zich niet dat hij mij een nieuwe manier van lopen aanbood.
Hij liep gewoon zo omdat hij pijn in zijn rug had.
Het loopje van meester van Loon werd mij niet geleerd in een les.
Ik zag het op het schoolplein.
Meester van Loon besepte niet dat hij mij een nieuwe manier van lopen aanbood.
Hij liep gewoon zo omdat hij wou slenteren zonder te sloffen.
Toch zijn allebei de manieren van lopen op mij overgedragen.
Het maakte voor mij niet uit of mijn vader of meester van Loon zich dat besepte.
Dat zij het zich niet besepte betekende voor hun dat ze het niet bewust konden hanteren,
dat ze bijvoorbeeld niet konden voorkomen dat ik het overnam.

FEITELIJKE KANTEN
(objectief)

BESCHOUWELIJKE KANTEN
(persoonlijk)

KENMERKEN

wat is het?

het is een tafel

GESCHIEDENIS

**waar komt dat vandaan?
Hoe is dat ontstaan?**

hij is hier neergezet door de provincie

GEVOELENS

wat vind ik?

wat voel ik?

Lekker in de schaduw

BEHEER

**wat betekent dat
voor mij?**

**hoe ga ik ermee
om?**

*Ik schil hier mijn
aardappels.*

Het pedagogisch handelen moet bestaan in het aanbieden van die totaliteit van stimuli die een mens nodig heeft om als een totaal te reageren.

Peter Petersen

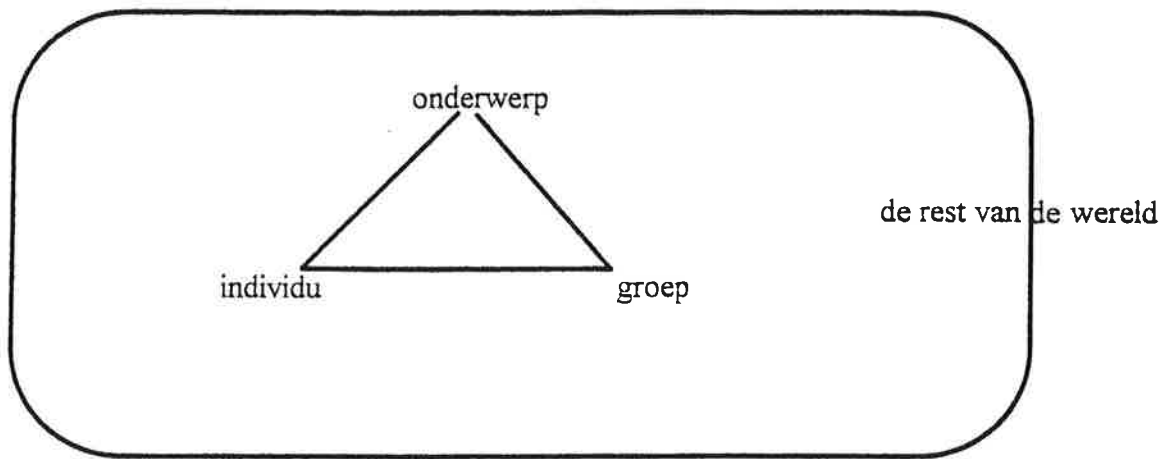
SAMENZIJN

Mensen leren van mensen.
Altijd en overal.
Een leraar is een mens,
een leerling is een mens.

Mensen leren van mensen.
Zelfs in het onderwijs,
al denken mensen daar in
leraren en leerlingen
leerplannen
lessen
didactiek
methodes
kerndoelen
avi-niveau's
leerlingvolgsystemen
etc.

Mensen leren van mensen.
Ook in het onderwijs.
Onderwijs wordt gegeven in lessen.
De les gaat over een onderwerp.
Leraar, leerling en onderwerp vinden elkaar in een lessituatie.

Een lessituatie ontstaat tussen mensen.
Eerst zijn mensen samen.
In dat samenzijn kan een onderwerp aan de orde komen.
Dat onderwerp wordt een gezamenlijk onderwerp
als het gedeeld wordt.
Dat betekent altijd een onderzoeken van het onderwerp,
want elk onderwerp,
gespreksonderwerp,
lesonderwerp,
heeft zoveel kanten
dat het kiezen voor één aspect ervan
de andere aspecten tekort zal doen.

Dit model is gebaseerd op de theorie over levend leren van Ruth Cohn..

De rest van de wereld is in haar theorie: de setting van je lokaal
 de maatschappelijke persoonlijke structuur
 de geografische historische werkelijkheid
 het universum

Haar theorie staat in het boek: "De temagerichte interactie, bouwstenen voor een pedagogisch systeem voor onderwijs, vorming en hulpverlening" Nelissen 1979.

Ik heb hem aangepast overgenomen uit "Wie staat er voor de klas" van Peter Dellensen. Dat is een publikatie van Peter Dellensen uit 1996 waarin hij schrijft hoe je methodes uit "Voice Dialogue" kunt toepassen in het onderwijs.

De lessituatie is hoe de leraar zich verhoudt tot het onderwerp,
hoe de leraar zich verhoudt tot de leerling,
hoe de leerling zich verhoudt tot het onderwerp
en hoe de leerling zich verhoudt tot de leraar.

De lessituatie is de relatie tussen
het individu (de leerling óf de leraar) en
het onderwerp en
de groep (de leerling én de leraar).
En dat in verhouding tot de rest van de wereld.

“..There is an essential lack of predictability about what’s going to happen in a good classroom, not because there is no control, but precisely because there is control, of the right kind; precisely because the teacher is basing his decisions on observation of the actual children in their actual situation, their actual problems, their actual interests and the accidental things that happen along the way that nobody can anticipate.”

David Hawkins: “The bird in the window” in “ The informed vision, Essays on Learning and Human Nature” Agathon press, New York, 1969.

Het is wezenlijk voor de mens dat hij afstand kan nemen van zichzelf, van zijn gedrag en de omringende omgeving.

Paolo Freire.

NU MET HOOFDLETTERS

Een lessituatie is geen klaslokaal.
Maar het klaslokaal hoort wel bij de lessituatie.
Alles wat er is,
alles wat je ziet, hoort, ruikt, voelt, proeft in de lessituatie,
hoort bij de lessituatie.

Alles wat in het NU is, valt binnen de lessituatie.
Alles wat in het NU is, speelt een rol tijdens de les.

In basisschool De Santenkraam ligt overal vloerbedekking.
De kinderen lopen op sokken door de klas.
Ze doen hun schoenen in de gang uit.
Het ziet er heel comfortabel uit.
Grote mensen hoeven dat niet.
Die lopen minder door de modder dan kinderen.
Ik trek mijn schoenen uit.
Gelukkig heb ik twee dezelfde sokken aan.
Als ik de les af aan het sluiten ben steekt Ingram zijn vinger op.
“Meester Bart, heb je een huisdier?”
“Ja ik heb twee poezen.”
“Witte?”
Ik kijk naar mijn sokken.
Witte haren.
De klas lacht.

Ingram heeft waarschijnlijk die haren gezien op het moment dat ik mijn schoenen uitdoe.
De sokken zijn al in de lessituatie,
ze zijn in het nu
en ze zijn aan de hand in Ingram's hoofd.
Ingram beseft dat de sokken van de meester gedeeld moeten worden om in de les aan de orde te kunnen zijn.
Hij wacht een juist moment af om erover te beginnen.
Hij heeft geleerd dat dat moment niet tijdens de les is.
Je kunt er de hele les aan denken,
je kunt het pas zeggen als de les is afgelopen.
De sokken van de meester zijn in de lessituatie
maar de sokken van de meester vallen buiten de les.
Ingram heeft meegedaan met de les.
En voor een deel hield Ingram zich bezig met die sokken.
Het is een schrijfles.
We schrijven over dingen die kapot zijn.
Misschien onthoudt Ingram van deze les alleen die sokken.
Dat raakte hem.
Misschien denkt hij er zelfs nog over na. Misschien onthoudt hij helemaal niks.
In elk geval is er iets gedeeld.
En daar kunnen we altijd op terugkomen.
Ingram, meester Bart of de klas.

Volgens mijn vader vertelt Cees Both, een medewerker basisonderwijs van het CPS, graag het verhaal over de meester die uit het biologieboek een les over vogels probeert te geven. Dat verhaal gaat ongeveer zo:

“Vogels zijn nestblijvers of nestvlieders”, legt de meester uit.

Als hij opkijkt van zijn boek ziet hij dat de hele klas naar buiten kijkt.

“Opletten”, zegt hij.

Hij wil verder gaan over de koekkoek en de griet maar Erik roept, zonder zijn vinger op te steken: “Meester, kijk op de vensterbank”.

Er is een merel tegen het raam gevlogen. Helemaal versuft zit het beest op de vensterbank. De meester begrijpt dat er geen aandacht meer is voor het biologieboek en zegt dat de klas dan maar even voor zichzelf moet gaan werken. Tekenen of zo.

Alles gebeurt in het NU.
Het NU van de les.
Het NU van een groep mensen bij elkaar.
Een leraar met een klas leerlingen.
En in het NU zien die leerlingen de leraar.
Ze zien geen leerplan.
Geen leertraject.
Geen kerndoel.
Geen methode.
Ze zien een mens.

Een leraar is altijd een mens.
Een handelend mens,
een mens dat wat doet,
een mens dat je na kunt doen.
Onderwijzen is een handeling.
Het mens zijn van de leraar zie je aan de manier waarop hij handelt.
De manier waarop de leraar omgaat met het onderwerp, de groep, zichzelf,
laat een mens zien dat bijvoorbeeld graag gedichten leest en dat met anderen wil delen.
Die manier van doen is net zo goed na te doen als een manier van lopen op een schoolplein,
of de manier waarop je de trap oploopt.

“Wie zegt dat de scholen altijd alleen maar kennis hoefden over te dragen en geen boodschap hadden aan opvoeding kent de geschiedenis niet. Scholen moeten de hele mens vormen en daartoe moeten we ons voortdurend bewust zijn wat dat is: de mens.”

Lea Dasberg: “Menswording tussen Mode, Management en Moraal”, cps 1996 Amersfoort.

Lea Dasberg geeft in dat boek vijf kenmerken, essenties van mens-zijn:

- collectief geheugen
- taal
- kritisch vermogen
- creativiteit
- moraal

Al die vijf kenmerken moeten gevormd worden, dus moet het leerplan voorzien in:

- geschiedenis,
 - taal,
 - natuurwetenschappen en wiskunde
 - muzische vorming
- en om de moraal te dienen dienen alle vakken aandacht te besteden aan de tradities binnen die vakken en de evoluties daarvan.

ONDERWIJZEN EN OPVOEDEN

Ingram en ik hebben persoonlijk contact.
Van mens tot mens.
We delen het met de klas.
Het valt buiten de les.
Buiten roosters.
Buiten weekjaartaken.
Buiten schoolwerkplannen.
Buiten kerndoelen.

Alle deskundigen zijn het met elkaar eens:
De scholen zijn er niet alleen om kennis over te dragen.
De scholen moeten leerlingen helpen mens te worden.
Ze moeten onderwijzen én opvoeden.
Er zijn schoolmensen die denken in leerplannen, trajecten, einddoelen.
Er zijn schoolmensen die denken dat “onderwijzen én opvoeden” betekent
dat je per anderhalf uur dat je onderwijst
een half uur moet opvoeden.
Er zijn schoolmensen die denken dat je onderwijzen en opvoeden kunt verdelen
bijvoorbeeld tussen een eerste milieu en een tweede milieu.
Dat je als kind bijvoorbeeld je vader na doet
en van je leraar alleen maar rekenen leert.

Onderwijzen en opvoeden gebeurt tegelijkertijd.
Alles gebeurt in het NU.

Opvoeden zit niet in afzonderlijke vakken,
Opvoeden zit in elk vak.
Opvoeden zit in elke handeling.
Hoe we omgaan met de dingen.
Wat we doen.
En dat anderen dat na kunnen doen.
Of we nu op een schoolplein lopen
of gedichten lezen.

Opvoeden zit ook in hoe we opvoeden.

Opvoeden en onderwijzen zitten allebei in onze handeling.
In onze handelingen zien we dat we mens zijn.
Al ons mens zijn zit in elke handeling.
De handeling is ondeelbaar.
Mens zijn is ondeelbaar.
Je bent altijd de hele mens.
Je bent niet een half uur per dag gevoelig voor taal
en 2 keer per week degene die het verste kan springen.

(Vorig jaar riepen alle mensen op de school "GOED!!".
Als ze ergens blij mee waren,
als ze het ergens mee eens waren,
als je een opdracht op tijd inleverde,
als je een tekst liet lezen
Altijd: "GOED!!", met een langgerekte OE.
Het is onduidelijk wie er begonnen is met "GOED!!".
Maar het is algemeen in zwang geraakt toen de directeur het ging gebruiken.
De meeste mensen kennen het ook vooral van de directeur.
"GOED!!", zegt hij dan.
Hij schudt met zijn hoofd
en knijpt zijn ogen een beetje dicht.
Zijn lippen tuiten om de OE "GOED!!" te laten klinken.
Sommige mensen namen zelfs die lippen over.
Dan zag je ineens de adjunct-directeur haar lippen tuiten.
En de directie-assistent zijn ogen dicht knijpen.
Tegen de zomer was het "GOED!!" zo algemeen dat het begon op te vallen.
Iedereen die "GOED!!" zei op de school
werd er van verdacht op de directeur te willen lijken.
Toen we de adjunct-directeur hierop wezen wist ze niet waar we het over hadden.
Ze dacht dat ze het overgenomen had van haar zwager met wie ze een weekje op
Schiermonnikoog had gekampeerd.)

"Authority is a way in which human beings are related to each other and it is connected with the word "respect". If someone plays a role as an authority in your life this means that you respect him. His activities or contribution to your existence you value even though you don't yet know enough to develop it for yourself."

David Hawkins: "The bird in the window" in "The informed vision, Essays on Learning and Human Nature" Agathon press, New York, 1969.

DAT ENE MENS

Overdracht gebeurt tússeen mensen.
In een bepaalde situatie.
Het ene mens draagt aan
het andere mens neemt over.
Er zijn dingen die je bewust aandraagt
en dingen die je onbewust aandraagt.
Er zijn dingen waarvan je direct weet dat je ze overneemt,
en dingen waarvan je je later ineens beseft dat je ze hebt overgenomen.

Terwijl er overdracht plaats vindt
is er veel aan de hand.
Alles beïnvloedt de overdracht.
Alles wat er NU is,
maar ook alles wat er al was.
Wat er al was in je persoonlijke situatie:
Hoeveel je de avond ervoor hebt gedronken,
of je vanochtend met je vriendin ruzie hebt gemaakt,
of lekker hebt gevreeën,
of je hoofdpijn hebt,
of rugpijn.
Ook alles wat er al was in de gezamenlijke situatie
beïnvloedt de overdracht.
De relatie tussen de aandrager en de overnemer.
Of je samen hebt gedronken,
ruzie hebt gemaakt
of hebt gevreeën
kan een rol spelen,
maar ook of je elkaar respecteert,
bewondert,
van elkaar houdt,
jaloers bent op de ander,
kortom:
Of je wel wat wilt aannemen,
laat staan overnemen,
van die persoon,
van dát mens.

DINGEN IN DE KRING

Ik doe een "dingen in de kring" project op een speciaal onderwijs school.

De opzet is simpel. Elke week neem ik een verzameling dingen mee. Dingen die ik thuis heb, dingen die kapot zijn, brieven, keukenspullen, badkamerspullen. Daar gaan we over vertellen en schrijven. De dingen zijn er om makkelijker over je eigen ervaring te vertellen. Om een niet-talig begin te hebben van een talig gesprek. Ze zijn echt aanwezig, in het NU, terwijl je bijvoorbeeld gaat vertellen over je eigen shampoo, die je thuis hebt, dat die heel anders ruikt.

Die ochtend heb ik dingen bij me die geluid maken. Als we in de kring zitten praat iedereen door elkaar. Meester Wouter wordt boos en zegt dat het doodstil moet worden. Het wordt stil. Dit moet ik inzetten in mijn les, denk ik. Ik vraag iedereen om z'n ogen dicht te doen. Ik vertel dat ik ze open hou om te kijken of iedereen ze dicht heeft. Suresh kijkt stiekem nog. Ik knipoog naar hem, snel doet ie zijn ogen dicht. Ik vraag of iedereen heel stil wil blijven, zodat we kunnen horen welke geluiden er nog zijn als het stil is.

17 mensen zijn doodstil. Na een tijdje vraag ik wat iedereen gehoord heeft. Özgür hoort tikken in de verwarming. Asma hoort de klas hiernaast. "Ze kijken televisie", zegt Emre. Volgens Regilio kijken ze de video van Nieuws uit de Natuur. Ik vraag waaraan hij dat kan horen. "Aan het muziekje". Rakish hoort iemand schreeuwen op straat. Asha hoort vliegtuigen. Alper hoort een raar gebrom. Hij weet niet zo goed hoe hij het moet noemen. "Alsof er een atoombom valt", zegt hij. Niemand weet wat hij bedoelt.

Ik zeg dat we weer stil moeten worden en dat Alper het dan kan vertellen als hij het hoort. We worden stil. Daar klinkt het. Een zwaar gebrom in de verte. Alper denkt dat het een soort vliegtuig is. "Schiphof", zegt Mohammed. Meester Wouter zegt dat het proefdraaien is. Ik vraag wat dat is. Dat is als ze een vliegtuig gaan uitproberen. Dan gaan ze op de grond de motoren testen. Meester Wouter kan het ook horen vanuit zijn huis. Mustafa H. vraagt waarom ze dat niet in de lucht doen. "Dat is gevaarlijk", zegt Emre.

Ik heb deze groep nog nooit zo geconcentreerd gezien, zo betrokken.

Gisteravond speelde ik tavla met Carina. Toen zij lang moest nadenken over de volgende zet hoorde ik ineens haar nieuwe swatchhorloge tikken. Ik vroeg of ik het de volgende ochtend mee mocht nemen naar de school. Enthousiast over mijn nieuwe onderwerp ging ik nog meer dingen die geluid maken zoeken. Een speeldoos, schuurpapier, rinkelende sleutels, een deurbel, een oibibio-windmobiel.

Ik heb ze nu niet nodig. Door de geluiden te delen zijn het lesonderwerpen geworden. Omdat het een nieuwe verzameling dingen is wil ik ze toch gebruiken. Ik haal ze uit de tas en leg ze voor me in de kring. Ik vertel dat ik het horloge hoorde toen ik een spelletje speelde. Ik voel de aandacht verslappen. "Wat voor een spelletje speelde je?", vraagt Ilias. Zijn stem klinkt alsof hij een vraag uit beleefdheid stelt.

OPSCHRIJVEN

Er gebeurt heel erg veel voordat er overdracht is.
Er gebeurt heel erg veel tijdens het aandragen
en tijdens het overnemen.
Er gebeurt heel erg veel in een lessituatie.
Zoveel,
en zoveel tegelijk,
dat we het ons soms nauwelijks beseffen.

Alleen in het hoofd van de leraar
gebeurt al zoveel,
dat ie het meestal niet na kan vertellen.

Alleen in het hoofd van één leerling
gebeurt al zoveel,
dat ie het meestal niet na kan vertellen.

Laat staan dat iemand zou kunnen vertellen,
of op zou kunnen schrijven,
wat er tussen die mensen gebeurt.

Toch zijn er mensen die lessen opschrijven.

Sterker nog,
Er zijn mensen die lessen opschrijven
voordat ze gebeuren.

De lessituatie is er alleen op het moment.
Die kun je dus niet van te voren opschrijven.
De lessituatie is ook constant anders,
De lessituatie verandert waar je bij zit.
De handeling is er alleen op het moment.
Die gaat elke keer anders.
De ene dag lijkt de rest van de wereld te bestaan uit Ajax-supporters.
De andere dag lijkt de rest van de wereld heel erg op Rwanda.
Wat kun je dan nog van te voren opschrijven?

Erg weinig.
Je kunt alleen opschrijven wat je van plan bent te gaan doen.

Er zijn mensen die lessen opschrijven
die andere mensen nog moeten gaan geven.
Ze willen andere mensen leren hoe je een les kunt geven,
of andere mensen ideeën aanreiken voor een les.

Het gekke is dat ze dat niet in een les doen,
maar op papier.
Ze schrijven op wat zij van plan zijn dat een ander gaat doen.

"I don't like to talk about general questions having to do with learning and teaching in the abstract, because I am so aware that when you do this you talk past people all the time. If the don't already know what you're talking about, if they're not already tuned to your wave-length, you can say things and then when they say them back to you you don't recognize what's happened."

David Hawkins: "The bird in the window" in "The informed vision, Essays on Learning and Human Nature" Agathon press, New York, 1969.

EEN BIEB ZIEN

Ik draag deze tekst aan.
Jij kan hem aannemen.
Je kan er dingen uit overnemen.
Door deze tekst kan er overdracht plaats vinden.
Maar het is een ander soort overdracht dan waar deze tekst tot nu toe over ging.
Ik schrijf dit op een ander tijdstip dan dat jij het leest.
Ik schrijf dit op een computer..
Ik print het op papier
en jij leest het van dat papier.
Dat papier draag ik over aan jou.
Van wat ik op het papier heb gezet
is het nog maar de vraag
wat jij ervan aanneemt,
of overneemt.

Op papier blijft er weinig over van het NU.
Ik schrijf terwijl jij er niet bent.
Jij leest terwijl ik er niet ben.
Dat zijn twee momenten.
Er is geen samenzijn.
Geen lessituatie.
We verhouden ons niet tot elkaar.
Ik verhoud me tot deze tekst.
Jij verhoudt je tot deze tekst.

Ik zie een bibliotheek.
Ik wil die bibliotheek noemen.
Ik schrijf op "bibliotheek".
Jij ziet het woord bibliotheek.
Dat woord herken je,
het heeft betekenis voor je.
Jij vult dat woord
met die betekenis
en ziet een bibliotheek voor je.
Het is niet de bibliotheek die ik zag,
maar het is een bibliotheek.

Ik verhoud me tot deze tekst,
jij verhoudt je tot deze tekst.
Als jij op bladzijde 2 al afhaakt,
blijft alles wat ik vanaf bladzijde drie aandraag
aandragen.
Dan wordt er niets meer overgenomen,
dan is er geen overdracht.

Ik weet niet hoe, waar, wat, wanneer, jij dit leest.
Ik heb geen enkel zicht op wat is overgedragen.

Pieter Vrijman gaf in *Tekst!*, tijdschrift voor taal en cultuur, 1e jaargang nummer 1, 3 april 1995, onder redactie van Sander Grem en Michiel Meijer een voorbeeld van verschillende NU's die een tekst kan hebben:

twee jongens op een rit met de fiets langs de Ronde Hoep. Adje heeft een geintje uitgehaald zodat het stuur van zijn fiets en het stuur van Ben in elkaar haakten, en zij vielen.

Adje: heb ik je pijn gedaan

Ben: wat

Adje: heb ik je pijn gedaan

Ben: ja

Stilte

Adje: Ben?

Ben: lul

sodemieter op

Adje: zo kan ik niet weggaan

zo niet

Ben is door Adje voor het eerst geneukt. Zij praten na in de keuken van hun commune.

Adje: heb ik je pijn gedaan

Ben: wat

Adje: heb ik je pijn gedaan

Ben: ja

Stilte

Adje: Ben?

Ben: lul

sodemieter op

Adje: zo kan ik niet weggaan

zo niet

Adje heeft Ben net verteld dat hij een kind van Ben's vriendin krijgt.

Adje: heb ik je pijn gedaan

Ben: wat

Adje: heb ik je pijn gedaan

Ben: ja

Stilte

Adje: Ben?

Ben: lul

sodemieter op

Adje: zo kan ik niet weggaan zo niet

EEN ANDER NU

De mensen die lessen voor anderen opschrijven,
willen graag wat overdragen.
Ze willen wat overdragen aan degene aan wie die lessen
gegeven gaan worden
en ze willen wat overdragen aan degene die die lessen
gaan geven.

Vanuit degene die die lessen voor anderen wil opschrijven
is de leraar de eerste aan wie wat aangedragen wordt.
Op papier.
Die leraar neemt daar wat van over.
Degene die die lessen voor anderen wil opschrijven
heeft daar geen zicht meer op.
Die leraar draagt wat hij heeft overgenomen
vervolgens weer aan.
Hij draagt dat aan in een lessituatie.

Je kunt in een kring een verhaaltje doorfluisteren.
Via heel veel monden en oren krijg je zelf het verhaaltje terug.
Het is dan veranderd.

Door de eerste keer (aan de leraar) aan te dragen op papier
is er geen NU waarin overdracht plaats vindt.
De tweede keer aandragen, door de leraar,
kent een heel ander NU
waardoor wat er aangedragen wordt
wel eens heel anders over kan komen
dan er in eerste instantie bedoeld werd.

“Kinderen maken je bewuster van jezelf en je plaats in het leven. Ik heb meer aandacht voor het moment dan vroeger. Als iemand mij bij de groenteboer aanklampt met een verhaal, ga ik daarop in, ook al heb ik haast. Dat heb ik overgenomen van de kinderen. Kinderen knielen neer bij het lieveheersbeestje dat hun pad kruist en vergeten dat ze op weg zijn naar gymles. Niet dat ze die gymles niet interessant vinden, maar dat lieveheersbeestje is ook interessant.”

Catharina Buffinga (moeder) in de Volkskrant van 23 april 1997.

Uit de mechanica:

Moment is $\sin \alpha \times \text{kracht} \times \text{arm}$
 α is de hoek van de kracht op de arm.

Als α 90 graden is.

Dan is $\sin \alpha$ 1.

Het moment is dan maximaal.

(1 x kracht x arm)

Als α 180 graden of 0 graden is

dan is $\sin \alpha$ 0.

Het moment is dan 0

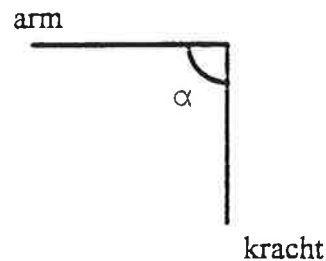
(0 x kracht x arm)

De kracht “raakt” de arm onder een bepaalde hoek.

Hoe “voller” de kracht raakt,

Dat wil zeggen: hoe rechter de hoek,
hoe groter het moment.

Hoe meer aandacht voor het moment.

Door van te voren op te schrijven wat je zou moeten doen
en dan die handelingen ook nog in tijd voor te schrijven
ontken je het feitelijke NU van de lessituatie.

Ontken je de dingen die er zijn.

Je beperkt je dan tot het voorschrijven
van de handelingen van de docent.

De handelingen van de docent

zijn dan geen gevolg

van de dingen die er zijn,

en hebben ook geen gevolg

voor de dingen die er zijn.

Geen gevolg voor
de dingen die er zijn,
de mensen die er zijn,
het samenzijn dat er is.

De handeling die in het NU

waarneembaar is

is dat de leraar de docentenhandleiding volgt.

De leraar verhoudt zich tot de voorgeschreven les,

de leerling verhoudt zich tot de voorgeschreven les.

De leraar en de leerling verhouden zich tot de vorm van de les.

Niet tot de inhoud van de les.

“Mens worden gebeurt in praxis en deze praxis kent een moment van actie, waarin de werkelijkheid wordt getransformeerd, en een moment van reflectie waarin de actie wordt geobjectiveerd en ter kennis komt.”

Paolo Freire

“De wereld is een door de mensen getransformeerde en gemanipuleerde wereld. Kinderen willen daarom deze werkelijkheid niet alleen kennen, maar net als de volwassene, deze door actieve manipulatie leren beheersen. “

Celestin Freinet

“...Naast de eigen succesrijke ervaring is voor het tot stand komen van goede levenstechnieken ook het voorgeleefde voorbeeld van de ander, belangrijk.....”

Celestin Freinet

TOEN MET HOOFDLETTERS

Mensen kunnen de dingen nuttig maken
door wat ze ermee doen.
En mensen laten ook zichzelf zien door wat ze doen.
Mensen leren van mensen.
Mensen leren van mensen die wat doen.
Als je ziet, hoort of voelt hoe iemand iets doet
kun je dat nadoen.

Wat mensen doen kun je vastleggen.
Je kunt er verslag van doen.
Je kunt het bijvoorbeeld opschrijven.

Ik loop nu een bibliotheek binnen.
Ik wil dat verslaan.
Ik schrijf op "Ik loop nu een bibliotheek binnen".
Jij ziet de zin "Ik loop nu een bibliotheek binnen".
Die zin herken je,
het heeft betekenis voor je.
Jij vult die zin
met die betekenis
en ziet een ik een bibliotheek binnen lopen.
Het is niet de bibliotheek die ik zag,
maar het is een bibliotheek.
Het is niet de ik die ik was,
maar het is een ik.
Het is niet het loopje waarmee ik liep,
maar er wordt gelopen.
Het NU van mij
is niet het NU van jou.
Het NU van jou is NU
Het NU van mij was TOEN.

TOEN is een NU dat er nog een keer is.
En er is een handeling die er nog een keer is.
Je weet dat ik een bibliotheek binnenliep.
Je kunt het nadoen.
Op jouw manier doen.

Het nadoen van de handeling
is niet een handeling kopiëren.
Het nadoen is
iets dat je eerst iemand anders hebt zien doen
nu op jouw manier doen.
Iemand kan voor je opschrijven
hoe hij het zelf deed.
"Op jouw manier doen"
kan niemand je voorschrijven.

“Achter het succesvol en ondernemend functioneren van elke organisatie staat altijd de stuwende kracht van de “human resources”. De juiste aansturing, begeleiding en ontwikkeling van die “menselijke hulpbronnen” worden gezien als de belangrijkste verantwoordelijkheden van het moderne management. En terecht. Tenslotte zijn het de medewerkers die ervoor moeten zorgen dat er continu alert gereageerd wordt op de vele veranderingen, nieuwe uitdagingen en kansen die de markt biedt.”

Uit: “Beweging de sleutel tot succesvol ondernemen”, een brochure van Business Creation Result, een groot advies- en organisatiebureau voor outplacement en human resource management.

“De school zou het kind niet alleen kennis bijbrengen maar ook doen inzien dat kennis niet het uiteindelijke doel van het leven is; dat het noodzakelijk is gevoel te hebben voor bomen, voor schoonheid, en te weten wat het betekent om liefde te voelen en vriendelijk en edelmoedig te zijn.

Hoe zouden jullie dat aanpakken?

Ik denk dat het om te beginnen nodig zal zijn dat enkele mensen dit gevoel kennen en dat zij door hun geestdrift, hun inzicht, hun vermogen daartoe, niet alleen kennis zouden bijbrengen maar ook het vermogen om over de heuvels van het eigen wereldje te kijken.”

J. Krisnamurti: “Over Opvoeding” blz. 113, derde druk, 1989, Ank Hermes bv. Deventer

“..There is an essential lack of predictability about what’s going to happen in a good classroom, not because there is no control, but precisely because there is control, of the right kind; precisely because the teacher is basing his decisions on observation of the actual children in their actual situation, their actual problems, their actual interests and the accidental things that happen along the way that nobody can anticipate.”

David Hawkins: “The bird in the window”, in “The informed vision, Essays on Learning and Human Nature” Agathon press, New York, 1969.

“Het is noodzakelijk vertrouwen te stellen in de onderdrukten en hun vermogen hun verstand

te gebruiken. Wie dit vertrouwen niet heeft zal het niet gelukken de dialoog te beginnen: juister gezegd, hij zal hem afschaffen, samen met reflectie en communicatie, en hij zal zijn toevlucht nemen tot leuzen, communiqués, monologen en instructies.”

Paolo Freire.

“het vuur moet blijven branden, en de hoop mag niet vergaan, en de geest moet kunnen waaien, want de vonk kan overslaan.....”

Huib van der Lubbe op de cd “de blauwe schuit” van De Dijk, phonogram bv. 1994

MENSEN LEREN VAN MENSEN

Als je een liefdesbrief voorleest met afschuw in je stem
zal de aangesprokene niet smelten van geluk.
Als je een lesbrief voorleest met verveling in je ogen
zal de aangesprokene niet enthousiast aan het werk gaan.

Het is de leraar die afstand kan nemen van de lessituatie
en zo de lessituatie kan overzien,
Het is de leraar die merkt wat er in het NU aan de hand is,
en die beslist wat er aan de orde komt,
wat er gedeeld wordt.

Want het gaat natuurlijk niet over wat er is,
maar over hoe we daar mee omgaan.

Het is de leraar die beslist wat er aan de orde komt,
die bepaalt hoe we binnen de lessituatie
met het NU omgaan.
En het is de leraar die voordoet
hoe hij als mens
met de dingen omgaat.

Daarin moet de leraar vertrouwen hebben.
In plaats van hem te instrueren
door een docentenhandleiding
kan de maker van het literaire vormings project
dat vertrouwen opbouwen.
door met de leraar in dialoog te gaan.
Bijvoorbeeld door de leraar te leren
dat hij kan vertrouwen
op zijn eigen gevoel voor lesgeven.

Als een leraar poëzie “lastig” vindt,
komt dat omdat hij er slecht les in heeft gehad.
Als een leraar gedichten “maar moeilijk” vindt,
kan hij “genieten van poëzie” niet met zijn leerlingen delen.

Als het toch belangrijk is dat zijn leerlingen les krijgen in gedichten,
dan moet de leraar een keer goed inspirerend les hebben
zodat de leraar zo enthousiast wordt over één gedicht,
dat hij het van het schooldak wil schreeuwen,
of zo enthousiast over één gedicht,
dat hij het op het schoolplein loopt te zingen,
of zo enthousiast over één dichter
dat ie elke week 1 gedichtje voorleest.
Ik denk dat een leraar eerder geïnspireerd wordt door een leraar
dan door een lespakket, lesbrief, lesmethode.
Ik denk dat mensen van mensen leren.

ZET ZEVEN STOELLEN

“Zet zeven stoelen op een rij” is een werkboek met ideeën bij gedichten van Theo Olthuis. Het is een onderdeel van “Stoepkrijt”, een poëzieproject voor het basisonderwijs. Het wordt verspreid door het LOKV, Nederlands Instituut voor Kunsteducatie. Dit gedicht komt uit dat project:

*Tand.
M'n tand zit los!
M'n tand zit los!
Ik voel het met m'n tong.
Straks valt ie eruit
en dan zit er een gat
en dat staat zo vreselijk stom...
Waarom wisselen je tanden?
Je krijgt toch ook geen
nieuwe handen?
Stel je voor,
's morgens word je wakker
en...je mist een oor!*

Één van de doelstellingen van dit project is kinderen helpen bij het genieten van poëzie. Zo staat het in de inleiding van het docentenhandboek. Als het “helpen bij genieten van poëzie” een doelstelling is van een project ga je er van uit dat de leerlingen genieten van poëzie

en dat ze daarbij geholpen moeten worden.

Laten we even aannemen dat Fouad geniet van poëzie. In het algemeen. We laten Fouad dit gedicht lezen. En laten we voor het gemak even aannemen dat Fouad ook van dit gedicht geniet. Als er staat “Stel je voor, 's morgens wordt je wakker en...je mist een oor” dan stelt Fouad zich dat echt voor. Of hij ziet voor zich dat je ineens op straat een voet verliest, of dat je ineens je neus in je zakdoek vast hebt na het snuiten. Fouad moet hardop lachen. Dan volgt de opdracht:

“Leer de eerste zes regels van dit gedicht uit je hoofd en zeg ze hardop. Doe alsof je bij de wastafel staat en zeg de regels tegen je spiegelbeeld. Je spiegelbeeld weet nog van niks.” “Oei,” denkt Fouad, “ik mag gedichten niet leuk vinden.” “Ik moet ze uit mijn hoofd leren en in compleet verzonnen situaties hardop zeggen”.

Dit project is gemaakt door Jos van Hest en Machtelt van Thiel. Dat zijn gerespecteerde vakmensen. Dichters en didactici. Die hebben veel plezier in poëzie. Zie je ze al voor de wastafel staan? En tegen hun spiegelbeeld (dat nog van niks weet) hun uit het hoofd geleerde versregels zeggen? Ik niet. Ik zie ze dat niet doen. Als Jos en Machtelt van poëzie genieten denk ik dat ze erover praten met anderen. Onder het genot van een glaasje, of zomaar. Ze willen waarschijnlijk hun genieten delen. (Het kan zijn dat Jos of Machtelt zich iets herinnert van vroeger, dat je op school een versje, of een psalm uit je hoofd moest kennen, en dat je dat tijdens het tandenpoetsen stond te oefenen. En dat ze nu, achteraf, met een heleboel heimwee, denken dat ze dat toen leuk vonden.)

Gek toch, dat ze iets wat ze zelf nooit (meer) zouden doen wel aan iemand anders vragen. De boodschap die met deze opdrachten gegeven wordt is dat je met gedichten rare dingen moet doen. Gewoon genieten van gedichten (zoals Fouad op zijn manier deed) en het daarover hebben als mensen onderling, dat is niet genoeg. Alleen al door de suggestie dat bij elk gedicht opdrachten gemaakt moeten worden blijft er geen ruimte over voor een normale menselijke reactie.

Als mensen van mensen leren,
en mensen mensen
nadoen,
doe dan
zo menselijk
mogelijk.
Vooral als je in een klas vol kinderen staat.

EEN BOEK MET VERRASSING

Elke leraar weet dat het NU belangrijk is. Soms heet het NU Omgevingsfactoren. Dat zijn alle dingen die de aandacht afleiden van het onderwerp waar de leraar het over wil hebben. Er zijn scholen die daarom vitrages voor het raam hebben gehangen. Niet voor het hele raam maar alleen voor de onderkant. Zodat je als je zit niet naar buiten kunt kijken.

In lesprojecten wordt meestal geen vitrage aangebracht. In plaats van de leerlingen te belemmeren een andere kant op te kijken, wordt er geprobeerd de aandacht op de les te vestigen. "Het moet leuk en spannend zijn om naar te kijken." Er wordt geprobeerd het NU af te dwingen. Door vreemde voorwerpen de klas in te halen, of door geheimzinnig te doen.

"Een boek met verrassing" is een kofferproject van het Instituut Kunstzinnige Vorming Utrecht. Als een school meedoet krijgen ze een grote aluminium koffer. Daarin zit een mooi vormgegeven boekenkastje. In het kastje staan boeken. Het zijn lege kaften. Een leerling van de kunstacademie Brabant heeft in sommige kaften voorwerpen ingestopt. Een paar bekende Nederlandse dichters heeft daar een gedicht bij geschreven. De koffer kan tentoongesteld worden in de klas. De bedoeling is dat de kinderen zelf ook een voorwerp zoeken en daar een gedicht bij schrijven. Hun eigen voorwerpen en gedichten worden dan tentoongesteld.

Les 1 begint met:

"Maak spektakel van het openen van de koffer. Bekijk samen met de leerlingen de koffer goed. Wat zou er in zitten? Wat zien we eraan? Waar denk je aan als je de koffer ziet? Open de koffer....."

Er gebeurt zoveel in het NU, dat ik vergeet waar het over gaat. Er is zoveel vorm, dat de inhoud vergeten wordt. Als ik eindelijk de koffer langzaam open doe zegt iemand in de klas: "hé bah, boeken!" Er is geen verband tussen het onderwerp en het spektakel. Boeken zitten toch niet in koffers? Wat laat je zien als je op zo'n manier omgaat met boeken? Dat boeken leuk zijn? Of dat boeken zo saai zijn dat je er iets leuks mee moet doen?

De lesbrieven gaan verder:

"Wat is dit? Boeken? Pak er een leeg boek uit en open het. Het holle geeft een sfeer van geheimzinnigheid en ook van kostbaarheid. Het voorwerp kan wel een schat zijn die een speciale betekenis heeft en die zorgvuldig bewaard wordt."

Dus: Boeken zijn saai. Ze zijn pas geheimzinnig en kostbaar als ze hol zijn. Ze hebben pas een speciale betekenis als er een voorwerp inzit. Het doel van dit lesproject zal toch geen leesbevordering zijn? Waar gaat deze les eigenlijk over?

Dit lesproject gaat over zichzelf. Er gebeurt veel in het NU van de klas, maar het heeft weinig te maken met van boeken houden, of geraakt worden door gedichten, of plezier hebben in poëzie schrijven. Er gebeurt veel in het NU van de klas, maar het heeft niks te maken met de rest van de wereld.

Dit lesproject gaat over zichzelf. Voor dit project hebben bekende Nederlandse dichters een gedicht geschreven bij een voorwerp. Het is de vraag of ze dat uit zichzelf ook zouden doen.

Voor dit project heeft een leerling van de kunstacademie die voorwerpen in boeken gestopt. Dat doet ie normaal gesproken niet met boeken. Door dit project gaat de meester ineens raar doen met boeken. Terwijl hij er op maandagmorgen gewoon uit voorleest. De grote mensen doen anders dan normaal voor dit project. De leerlingen moeten bij dit project de grote mensen nadoen. Waar gaat deze les eigenlijk over?

DOORBLADEREN

“Een originele literatuurlijst” zei de onderwijskundige.

Ik was erg enthousiast over

“‘Wie’ staat er voor de klas?, voice dialogue in het onderwijs”,
geschreven door Peter Dellensen.

Ik gaf het aan de onderwijskundige.

Ik wou dat hij een passage over “contact” las.

Hij bladerde er doorheen.

Het enige dat hij las was de literatuurlijst.

“Een originele literatuurlijst” zei hij.

Bij dit essay zit geen literatuurlijst.

Bij elk citaat staat waar het vandaan komt.

Je kunt het lezen

tijdens het doorbladeren.

“ ‘Wie’ staat er voor de klas?, voice dialogue in het onderwijs”
is te bestellen bij:

Peter Dellensen

Nigtevechtseweg t/o 35

3633 XV Vreeland

Onbegonnen werk

*er is nog zoveel onbegonnen werk
daar is gewoonweg geen beginnen aan
ieder werkt voor zich
maar God niet voor ons allen
en daarom wordt dat werk nooit gedaan*

*er is nog zoveel onbegonnen werk
er moet nog zoveel worden uitgelegd
maar wie wil dat nou weten
we willen het vergeten
we denken: dat komt later wel terecht*

*er is nog zoveel onbegonnen werk
voor heiligen of gekken om te doen
we zullen ze vereren
of met geweld kalmeren
en ons zo van die betweters ontdoen*

Joost Belinfante op de cd "als een rivier" 1997 Basta music publishing

MENSEN LIJST

Ik heb veel van mensen geleerd.
De volgende mensen wil ik noemen
omdat ze hebben aangedragen
en dus hebben bijgedragen aan het schrijven.

J. Krisnamurti
Paolo Freire
Hakan,
Mehmet,
Peter Petersen
Regilio
Jan Hesseling
Augusto Boal
Henk van Setten
Meester van Loon
Roland Barthes
Mohammed H.
Geert Koefoed
Louis-Jean Calvet
Muharm,
Peter Dellensen
Mustafa
Ruth Cohn
Kees Bleijerveld
Hubert Roza
David Hawkins
Ingram
Cees Both
Lea Dasberg
Pieter Quelle
Fouad
Paul van Engelen
Suresh
Özgür
Nirav Christophe
Asma
Emre
Victor Frederik
Rakish
Michiel Meier
Erik Visser
Asha
Alper
Mohammed
Frederice van Faassen
Mustafa
Meester Wouter
Ilias
Pieter Vrijman
Machtelt van Thiel
Catharina Buffinga
Harold Bult
Sander Grem
Celestin Freinet
Lenneart Nijgh
Cees van der Reep
Wil Peeters
Huub van der Lubbe
Jos van Hest
groep 5 van de Kohnstamschool in Utrecht
Annelies Eringa
Koos Hawinkels
Henk van Faassen
Joost Belinfante

en
Carina
(die voelde hoe ik woelde toen ik in de nacht bedacht wat ik bedoelde)

